

До спеціалізованої вченої ради
Д 64.896.01 Національного наукового
центру «Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса»
Міністерства юстиції України

ВІДГУК

на дисертацію Перепелиці Сергія Іванович «Проблеми теорії та практики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук зі спеціальності 12.00.09 «Кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність»

Актуальність теми дослідження не викликає сумнівів і зумовлена насамперед тими безпековими і правовими викликами, які постали перед Україною внаслідок повномасштабної збройної агресії російської федерації. В умовах тимчасової окупації частини території держави, активних бойових дій та масштабного інформаційного впливу з боку держави-агресора колабораційна діяльність набула системного, багатоаспектного та суспільно небезпечного характеру. Відповідні діяння посягають на державний суверенітет, територіальну цілісність, обороноздатність, інформаційну безпеку та конституційний лад України, що обумовлює необхідність не лише належної кримінально-правової реакції, а й формування ефективного криміналістичного забезпечення їх виявлення, документування та розслідування.

Додаткової гостроти проблемі надає різноманітність форм прояву колабораційної діяльності. Вона може реалізовуватися не лише через відкриту підтримку окупаційного режиму, а й у прихованих інформаційних, управлінських, комунікаційних, адміністративних, економічних і цифрових формах взаємодії з представниками держави-агресора чи підконтрольними їй

структурами. Саме така багатоваріантність способів учинення значно ускладнює встановлення механізму злочинної діяльності, виявлення її слідів, визначення джерел доказової інформації та належну кримінально-правову кваліфікацію діянь конкретних осіб.

Актуальність дослідження підтверджується й статистичними даними. У дисертації зазначено, що у 2022 р. обліковано 3851 кримінальне правопорушення, передбачене ст. 111-1 КК України, у 2023 р. – 3207, у 2024 році – 2420, у 2025 році – 1714. Водночас кількість повідомлень про підозру була суттєво меншою, що, на переконання автора, свідчить не лише про поширеність колабораційної діяльності, а й про складність її доказування та необхідність удосконалення діяльності органів досудового розслідування.

Особливе значення має й те, що сучасне розслідування колабораційної діяльності значною мірою здійснюється у цифровому середовищі. Значна частина доказової інформації існує у формі електронних повідомлень, даних із соціальних мереж і месенджерів, мультимедійного контенту, інформації з мобільних пристроїв, метаданих, геолокаційних відомостей та інших цифрових слідів. Це обумовлює потребу у використанні сучасних засобів цифрової криміналістики, спеціальних знань, комп'ютерно-технічних і телекомунікаційних досліджень, а також новітніх методів роботи з відкритими джерелами інформації. У дисертації обґрунтовано домінуюче значення цифрової слідової картини та визначено систему типових цифрових джерел доказової інформації, серед яких дані соціальних мереж, месенджерів, електронних документів, метаданих файлів, мобільної комунікації, геолокаційні дані, журнали подій інформаційних систем і результати OSINT-аналізу.

Не менш важливим є й організаційний аспект. Розслідування цієї категорії кримінальних правопорушень нерідко здійснюється в умовах обмеженого доступу до місця події, тимчасової окупації територій,

перебування підозрюваних за межами підконтрольної Україні території, активної протидії з боку держави-агресора та інформаційного впливу на населення. У таких умовах традиційні підходи до організації досудового розслідування потребують адаптації, а слідчі повинні діяти з урахуванням специфічних слідчих ситуацій, інформаційного дефіциту та обмежених можливостей безпосереднього отримання доказів.

Водночас ця проблематика має виразний міжвідомчий характер. Хоча досудове розслідування кримінальних правопорушень, передбачених ст. 111-1 КК України, віднесено до підслідності органів безпеки, первинне реагування на факти колабораційної діяльності, збір початкової інформації та окремі заходи з документування нерідко здійснюються за участю працівників Національної поліції України, оперативних підрозділів та інших правоохоронних органів. Це обумовлює необхідність належної координації, інформаційного обміну та формування спільних алгоритмів роботи різних суб'єктів правоохоронної діяльності.

Вагомим чинником актуальності є й недостатній рівень наукової розробленості саме криміналістичних аспектів цієї проблематики. Як зазначено у роботі, більшість наявних досліджень зосереджена переважно на кримінально-правових аспектах колабораційної діяльності або на загальних питаннях формування криміналістичних методик, тоді як комплексні дослідження закономірностей механізму колабораційної діяльності, типових слідчих ситуацій, організації розслідування, використання спеціальних знань та побудови окремої криміналістичної методики фактично залишаються недостатньо розробленими. Відтак потреба у визначенні елементів криміналістичної характеристики, систематизації слідів, розробленні алгоритмів дій слідчого та адаптації сучасних криміналістичних засобів до потреб практики має не лише теоретичне, а й безпосереднє прикладне значення.

Актуальність обраної теми підтверджується також її зв'язком із напрямками державної політики у сфері національної безпеки, правосуддя, захисту прав людини та протидії злочинності (с. 26).

Таким чином, тема дисертаційного дослідження С. І. Перепелиці є безумовно актуальною, оскільки її вибір обумовлений одночасно масштабністю та суспільною небезпечністю колабораційної діяльності, складністю її механізму, специфічними умовами виявлення і доказування, значною питомою вагою цифрової інформації, необхідністю міжвідомчої взаємодії та недостатнім рівнем наукової розробленості відповідної криміналістичної методики. Її дослідження має істотне значення як для подальшого розвитку криміналістичної науки, так і для вдосконалення практики органів досудового розслідування, оскільки спрямоване на формування цілісних теоретичних, організаційно-тактичних і праксеологічних засад розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю.

Достовірність та обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформованих у дисертації. У дисертації С. І. Перепелиці коректно та чітко визначено мету дослідження, яка полягає у розробленні науково обґрунтованих концептуальних засад формування та реалізації методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю. Для досягнення поставленої мети автором сформульовано систему взаємопов'язаних завдань, послідовне вирішення яких забезпечило комплексний характер проведеного дослідження.

Насамперед, дисертантом узагальнено сучасні наукові підходи до розуміння колабораційної діяльності та запропоновано її криміналістичне осмислення; досліджено питання розмежування колабораційної діяльності із суміжними кримінальними правопорушеннями; сформовано криміналістичну класифікацію злочинів цієї категорії з використанням комплексу кримінально-правових, кримінологічних і криміналістичних критеріїв. Автором враховано

сферу суспільних відносин, характер сприяння державі-агресору, особливості суб'єкта, форму вини, предмет посягання, злочинну мету, спосіб реалізації злочинного задуму, масштаб і тривалість протиправної діяльності та інші криміналістично значущі ознаки.

Важливе місце в роботі посідає розроблення теоретичних засад окремої криміналістичної методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю. Автором обґрунтовано її структуру як цілісну багаторівневу систему, що охоплює криміналістичну характеристику відповідних злочинів, обставини, які підлягають доказуванню, особливості виявлення ознак кримінального правопорушення, типові слідчі ситуації та алгоритми дій слідчого, систему слідчих версій, тактичні особливості проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, організаційно-планувальні засади розслідування, питання взаємодії та подолання протидії досудовому розслідуванню. Такий підхід дозволив автору розглядати окремі компоненти розслідування не ізольовано, а як взаємопов'язані елементи єдиного інформаційно-пізнавального процесу.

Грунтовно досліджено криміналістичну характеристику злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю. Здобувачем сформовано авторський підхід до її структури та розкрито криміналістично значущі властивості способу вчинення кримінального правопорушення, особи колаборанта, обстановки, засобів і знарядь реалізації злочинної діяльності та слідової картини, а також встановлено взаємозв'язки між цими елементами. Особливу увагу приділено механізму колабораційної діяльності, який автор розглядає як динамічну систему взаємопов'язаних дій і процесів, що охоплює підготовку, безпосереднє вчинення та приховування кримінального правопорушення.

Привертають увагу положення дисертації щодо слідової картини досліджуваних кримінальних правопорушень. Автором обґрунтовано значення інформаційних і цифрових джерел доказової інформації,

проаналізовано відомості, отримані з мережі Інтернет, соціальних мереж, месенджерів, електронного листування, матеріалів фото- та відеофіксації, електронних носіїв, мобільних комунікацій та інших джерел. Водночас у роботі враховано особливості дослідження та фіксації матеріальних та ідеальних слідів, їх взаємозв'язок з іншими елементами криміналістичної характеристики та значення для побудови версій і визначення напрямів пошуку доказової інформації.

Достатньо повно розкрито й криміналістично значущі властивості особи колаборанта. Заслужують на увагу положення, присвячені формуванню безпосередньо методики досудового розслідування. Автором досліджено особливості початкового етапу розслідування, визначено та систематизовано обставини, що підлягають встановленню, розкрито організаційні основи й тактику планування, запропоновано типові слідчі ситуації та відповідні алгоритми дій, а також проаналізовано проблеми збирання інформації та фіксації доказів. Систематизацію обставин, що підлягають встановленню, здійснено з урахуванням предмета доказування, передбаченого ст. 91 КПК України, складу кримінального правопорушення, визначеного ст. 111-1 КК України, та специфіки механізму колабораційної діяльності.

Позитивної оцінки заслуговує спроба автора алгоритмізувати діяльність слідчого залежно від конкретної слідчої ситуації. Зокрема, здійснено типізацію слідчих ситуацій залежно від місцезнаходження особи, причетної до колабораційної діяльності: на території, підконтрольній Україні; на тимчасово окупованій території або за межами України за наявності часткового доступу; на територіях або за кордоном, недоступних для українських правоохоронних органів. Для відповідних ситуацій запропоновано типові алгоритми діяльності слідчого та визначено особливості організації доказування.

Належну увагу приділено організаційним аспектам досудового розслідування. Автор розглядає його планування як складний інтелектуально-аналітичний процес, що охоплює аналіз наявної оперативної інформації, визначення напрямів і цілей розслідування, оцінювання зв'язків правопорушників, прогнозування можливих форм протидії та координацію діяльності залучених суб'єктів. Запропоновано авторське визначення організації досудового розслідування колабораційної діяльності як системної діяльності слідчих та інших правоохоронних органів, спрямованої на створення оптимальних умов для розслідування шляхом визначення ефективних методів і засобів, раціонального розподілу ресурсів та координації дій.

Окремо необхідно відзначити опрацювання проблем адаптації криміналістичної методики до умов конкретного кримінального провадження. Автором запропоновано послідовність дій, яка включає аналізування вихідної інформації, віднесення події до відповідної категорії кримінального правопорушення, зіставлення наявних відомостей із даними криміналістичної характеристики та вибір напрямів розслідування з урахуванням ситуаційних чинників. Процес адаптації представлено через логічний зв'язок «аналізування слідчої ситуації – розроблення алгоритмів розслідування – застосування слідчим таких алгоритмів».

Грунтовно досліджено питання виявлення та документування колабораційної діяльності, організації взаємодії суб'єктів розслідування, тактики проведення слідчих (розшукових) дій, використання спеціальних знань та подолання протидії розслідуванню. Автором удосконалено тактичні рекомендації щодо проведення допиту, огляду, обшуку, тимчасового доступу до речей і документів, використання результатів негласних слідчих (розшукових) дій, а також призначення й проведення судових експертиз. Визначено напрями застосування цифрової криміналістики,

телекомунікаційного аналізу, лінгвістичних, комп'ютерно-технічних, психологічних та інших спеціальних досліджень.

У позитивному аспекті варто оцінити й дослідження взаємодії під час розслідування. Вона розглядається здобувачем як комплексний організаційно-функціональний механізм, що передбачає узгоджену діяльність слідчих, оперативних підрозділів, прокурорів, експертів, органів державної влади, місцевого самоврядування та громадськості. Автор пов'язує ефективність такої взаємодії з чітким розмежуванням компетенції, безперервним інформаційним обміном, узгодженням процесуальних і непроцесуальних заходів, оперативністю реагування, відомчим контролем і прокурорським наглядом.

Дисертантом чітко визначено об'єкт і предмет дослідження. Вибір методологічного інструментарію відповідає характеру поставлених наукових завдань (с. 26-28) та забезпечує дослідження проблематики як на теоретичному, так і на прикладному рівнях.

Методологічну основу дисертації становить комплекс взаємопов'язаних методів наукового пізнання. Діалектичний метод дозволив дослідити криміналістичну характеристику злочинів і методику їх розслідування у розвитку, взаємозв'язку та взаємозумовленості з практичною діяльністю правоохоронних та інших державних органів. Порівняльно-правовий метод застосовано під час аналізу нормативно-правового регулювання протидії колабораційній діяльності та співвідношення положень законодавства з потребами практики досудового розслідування. Методи формальної та діалектичної логіки використовувалися для опрацювання наукових концепцій, виокремлення елементів криміналістичної характеристики, вирішення питань періодизації досудового розслідування, визначення обставин, що підлягають встановленню, та формування типових слідчих ситуацій і алгоритмів дій.

Системно-структурний метод дав можливість розглянути злочини, пов'язані з колабораційною діяльністю, як систему взаємопов'язаних елементів, установити зв'язки між механізмом злочинної діяльності, криміналістичною характеристикою, етапами роботи з доказовою інформацією, типовими слідчими ситуаціями, тактичними завданнями й алгоритмами розслідування. Історико-правовий метод використано для дослідження генези правового регулювання протидії колабораційній діяльності та розвитку криміналістичних уявлень про відповідні категорії; догматичний – для тлумачення юридичних понять і уточнення понятійного апарату. Статистичні методи забезпечили узагальнення матеріалів слідчої та судової практики, а соціологічні методи, зокрема анкетування та інтерв'ювання, дали можливість отримати емпіричні дані щодо механізму колабораційної діяльності, проблем її виявлення, документування та розслідування.

Застосування зазначеного методологічного комплексу дозволило автору поєднати теоретичне осмислення досліджуваної проблематики з аналізом реальної практики правоохоронної діяльності. Виходячи зі структури дисертації, здобувачу вдалося забезпечити логічний перехід від криміналістичного аналізу та характеристики досліджуваних злочинів до проблем формування методики їх розслідування, а надалі – до праксеологічних аспектів її реалізації. Структурна побудова роботи, що охоплює чотири розділи та дев'ятнадцять підрозділів, відповідає заявленій меті та характеру поставлених завдань.

Дисертація характеризується послідовністю викладу матеріалу та комплексним підходом до розв'язання поставленої наукової проблеми. Теоретичні положення знаходять подальший розвиток у методичних та організаційно-тактичних рекомендаціях, а сформульовані в загальних

висновках положення кореспондують із результатами, отриманими у відповідних розділах роботи.

Науково-теоретичне підґрунтя дисертації становить значний масив праць із філософії, логіки, соціології, загальної теорії держави і права, кримінального права, кримінології, кримінального процесу, криміналістики, теорії оперативно-розшукової діяльності, судової експертизи та інших спеціальних і загальнотеоретичних юридичних наук. Список використаних джерел охоплює 519 найменувань, що також свідчить про значний обсяг опрацьованої теоретичної та нормативної бази.

Нормативну основу сформульованих у дисертації положень становлять Конституція України, кримінальне та кримінальне процесуальне законодавство України, інші закони та підзаконні нормативно-правові акти. Автором також здійснено аналіз законодавства у сфері національної безпеки, міжнародних нормативно-правових актів та практики Європейського суду з прав людини.

Особливо вагомою складовою достовірності отриманих результатів є сформована автором емпірична база. Вона охоплює матеріали 185 кримінальних проваджень і 98 судових рішень, рішення Конституційного Суду України, інформаційні матеріали судових органів, статистичні й аналітичні відомості правоохоронних органів, матеріали медіа та мережі Інтернет. Крім того, використано результати анкетування 613 практичних працівників, серед яких 81 прокурор, 229 слідчих і працівників оперативних підрозділів Служби безпеки України та 303 працівники Національної поліції України, які брали участь у виявленні та розслідуванні злочинів цієї категорії. Такий обсяг емпіричного матеріалу створив належне підґрунтя для перевірки сформульованих теоретичних положень і забезпечив практичну орієнтованість запропонованих рекомендацій.

Практичне спрямування роботи простежується в можливості використання її положень і рекомендацій у діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, суду, оперативних підрозділів та експертних установ, а також у науково-дослідній діяльності та освітньому процесі під час викладання криміналістики, кримінального процесу, судової експертології й оперативно-розшукової діяльності.

Отже, положення, висновки та рекомендації, сформульовані С. І. Перепелицею, мають належний ступінь наукової обґрунтованості й аргументованості. Їх достовірність забезпечується комплексним методологічним підходом, значною теоретичною та нормативною базою, опрацюванням матеріалів слідчої й судової практики та використанням результатів опитування значної кількості практичних працівників. Висновки дисертації загалом логічно пов'язані зі змістом проведеного дослідження, а сформульовані рекомендації спираються на одержані теоретичні та емпіричні результати. Це дає підстави позитивно оцінити достовірність і наукову обґрунтованість основних положень дисертаційного дослідження.

Наукова новизна положень та висновків, запропонованих автором.

Висновки та пропозиції, викладені в роботі С. І. Перепелиці характеризуються належним ступенем наукової новизни, адже є результатом опрацювання положень чинного кримінального процесуального законодавства, наукових праць, слідчої, судової та експертної практики. У дисертаційній роботі комплексно досліджено теоретичні та практичні основи розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю.

Дослідження є самостійною науковою працею автора, виконано без запозичення наукових розробок та ідей співавторів.

У дисертації представлено значну кількість оригінальних наукових положень, а також суттєво вдосконалено та розширено існуючі концепції.

Серед ключових досягнень дослідження варто насамперед відзначити ті, що сформульовані вперше, серед яких:

- запропоновано авторське криміналістичне визначення колабораційних злочинів як структурно однорідної системи кримінально караних діянь добровільної або вимушеної мотивації, що характеризуються спільністю механізму злочинної діяльності, взаємообумовленістю способів реалізації злочинного задуму, закономірностями слідоутворення та єдністю криміналістично значущих ознак, які мають визначальне значення для формування окремої криміналістичної методики їх розслідування;

- розроблено криміналістичну класифікацію злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, основу якої становлять кримінально-правові, кримінологічні та криміналістичні критерії, зокрема: сфера суспільних відносин, на які посягає кримінальне правопорушення; галузева специфіка колабораційної діяльності; характер сприяння державі-агресору; особливості суб'єкта злочину; форма вини; предмет кримінально протиправного посягання; злочинна мета; спосіб реалізації злочинного задуму; масштаб та тривалість злочинної діяльності; характер інформаційного, організаційного, адміністративного або матеріального сприяння окупаційним структурам;

- сформовано авторську концепцію криміналістичної характеристики колабораційних злочинів та розкрито зміст її структурних елементів за криміналістично значущими ознаками способу вчинення кримінального правопорушення, особи колаборанта, обстановки вчинення кримінального правопорушення, засобів і знарядь реалізації злочинної діяльності, слідової картини, а також встановлено кореляційні зв'язки між зазначеними елементами;

- визначено, систематизовано та класифіковано обставини, що підлягають встановленню під час розслідування колабораційної діяльності, за групами, які: характеризують подію кримінального правопорушення;

відображають особливості особи правопорушника; впливають на кваліфікацію кримінального правопорушення та прийняття процесуальних рішень; визначають характер, обсяг і джерела доказової інформації; мають значення для відшкодування шкоди та визначення процесуальних витрат;

- проведено типізацію слідчих ситуацій розслідування колабораційної діяльності залежно від місцезнаходження особи, причетної до вчинення кримінального правопорушення, а саме: 1) на території, підконтрольній уряду України; 2) на тимчасово окупованій території або за межами України, доступ до яких частково забезпечений; 3) на тимчасово окупованій території або за межами України, які є недоступними для правоохоронних органів України. Для кожної із зазначених слідчих ситуацій сформовано типові алгоритми дій слідчого та визначено особливості організації доказування на різних етапах досудового розслідування;

- розроблено науково обґрунтовані рекомендації щодо механізму адаптації криміналістичної методики розслідування колабораційних злочинів до умов конкретного кримінального провадження залежно від виду колабораційної діяльності, характеру слідчої ситуації, інформаційного дефіциту, особливостей джерел доказової інформації, рівня протидії розслідуванню та умов воєнного стану;

- обґрунтовано положення про домінуюче значення цифрової слідчої картини у структурі криміналістичної характеристики колабораційної діяльності та визначено систему найбільш типових цифрових джерел доказової інформації, до яких віднесено соціальні мережі, месенджери, електронні документи, метадані файлів, мобільні комунікації, геолокаційні дані, мережеву активність користувачів, цифрові фото- та відеоматеріали, журнали подій інформаційних систем і результати OSINT-аналізу;

- запропоновано комплексний підхід до використання спеціальних знань під час розслідування колабораційної діяльності, що передбачає

системне залучення судових експертиз, цифрової криміналістики, телекомунікаційного аналізу, лінгвістичних, психологічних та комп'ютерно-технічних досліджень для встановлення змісту інформаційної взаємодії з представниками держави-агресора, авторства інформаційних матеріалів та інших криміналістично значущих обставин;

– сформовано авторський підхід до організації досудового розслідування колабораційної діяльності як багаторівневої системи координації діяльності слідчих, оперативних підрозділів, прокурорів, експертних установ та інших суб'єктів кримінального провадження, спрямованої на забезпечення ефективного збирання, перевірки, оцінки та використання доказової інформації в умовах воєнного стану та інформаційного протиборства.

Наведені вище й інші положення, що були вдосконалені та дістали подальшої розробки, сукупно забезпечують належний рівень новизни роботи С. І. Перепелиці.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження полягає в тому, що сформульовані й аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено та можуть бути використані у законотворчій діяльності, правозастосуванні, науковій і науково-дослідній діяльності, освітньому процесі, що підтверджується відповідними актами впровадження (с. 560-570).

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій в опублікованих наукових працях. Зміст роботи розкрито повно та всебічно, теоретичні положення базуються на ґрунтовному аналізі наукових джерел і нормативно-правової бази.

Сформульовані автором висновки та пропозиції становлять вагомий внесок у розвиток науки криміналістики та можуть бути використані для

подальшого вдосконалення доктринальних положень і правозастосовної діяльності.

Реферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію та реферат оформлено відповідно до встановлених вимог.

Основні результати дослідження знайшли своє висвітлення у монографії та 25 наукових працях, з яких 20 – опубліковано у наукових виданнях, визнаних фаховими з юридичних наук Міністерством освіти і науки України, а 5 – наукові статті у зарубіжних виданнях (в тому числі, 4 статті опубліковані у міжнародних журналах, що цитуються у наукометричних базах Web of Science Core Collection та Scopus). Також сформульовані в дисертації положення відображено в 11 тезах доповідей, оприлюднених на міжнародних і всеукраїнських науково-практичних конференціях, форумах.

Дотримання академічної доброчесності. За результатами аналізу роботи, а також наукових праць С. І. Перепелиці порушень вимог академічної доброчесності (академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації тощо) не встановлено.

Реального або потенційного конфлікту інтересів між опонентом і здобувачем немає.

Позитивно та високо оцінюючи проведене дисертантом дослідження, необхідно звернути увагу на наявність окремих положень і зауважень, що можуть бути предметом для дискусії під час захисту дисертації, серед яких:

1. Значною перевагою дисертаційного дослідження є його вагома емпірична база, яку становлять матеріали 185 кримінальних проваджень, 98 судових рішень та результати анкетування 613 респондентів – прокурорів, слідчих і працівників оперативних підрозділів Служби безпеки України та Національної поліції України. Водночас низка принципових авторських

положень – зокрема щодо домінуючого характеру цифрової слідової картини, типовості окремих слідчих ситуацій, ефективності певних алгоритмів дій слідчого та поширеності конкретних форм взаємодії – сформульована переважно на рівні теоретичного узагальнення. З огляду на значний обсяг зібраного емпіричного матеріалу, робота, на нашу думку, виграла б від більш послідовного кількісного підтвердження саме ключових положень авторської методики.

2. У дисертації автор обґрунтовано приділяє значну увагу використанню спеціальних знань і визначає комплекс напрямів їх застосування, зокрема, судові експертизи, цифрову криміналістику, телекомунікаційний аналіз, лінгвістичні, психологічні та комп'ютерно-технічні дослідження. Водночас у роботі колабораційні злочини розглядаються як неоднорідні за конкретними формами реалізації – від інформаційного сприяння до адміністративної, організаційної та економічної взаємодії з окупаційними структурами. У зв'язку з цим, практична цінність відповідного блоку могла б бути посилена шляхом покладення в основу практичних рекомендацій виокремлених груп кримінальних правопорушень, що знайшли своє відображення у підрозділі 1.2 «Криміналістична класифікація злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю».

3. Дискусійним є співвідношення назви та змісту підрозділу 2.2 «Колабораціонізм: спосіб реалізації злочинного умислу». З огляду на заявлену в роботі структуру механізму колабораційної діяльності, який охоплює етапи підготовки, безпосереднього вчинення та приховування протиправної діяльності, доцільним видається комплексний аналіз типових способів, властивих кожному із зазначених етапів. Формулювання назви підрозділу орієнтує передусім на розгляд способу реалізації злочинного умислу як способу безпосереднього вчинення кримінального правопорушення, тоді як способи підготовки та приховування мають дещо

іншу криміналістичну природу й не повною мірою охоплюються поняттям «спосіб реалізації злочинного умислу». У зв'язку з цим потребує додаткового обґрунтування, чи охоплює автор поняттям способу реалізації злочинного умислу також підготовчі та посткримінальні дії, чи йдеться виключно про спосіб безпосереднього вчинення колабораційного правопорушення.

4. Викликає питання підхід автора до визначення елементів криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю, у частині можливого виокремлення особи потерпілого. З одного боку, автор достатньо детально характеризує особу злочинця, однак не визначає, чи має особа потерпілого самостійне криміналістичне значення для досліджуваної категорії кримінальних правопорушень і чи існує взагалі необхідність її виокремлення як окремого елемента криміналістичної характеристики.

Крім того, дискусійним є твердження автора про складний, динамічний та багатоетапний характер механізму колабораційної діяльності. Водночас саме механізм злочину як криміналістично значуща система взаємопов'язаних елементів фактично не отримує належного самостійного дослідження. Його характеристика значною мірою зводиться до констатації наявності окремих етапів, без достатнього розкриття їх взаємозв'язку, послідовності, детермінації та закономірностей слідоутворення.

5. Назва підрозділу 3.5 «Збирання інформації та фіксація доказів під час розслідування» (с. 272-297) та його місце у розділі «Проблеми формування методики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» також є доволі дискусійними. За своїм змістом питання збирання та фіксації доказів належать передусім до процесуальної й тактичної складових розслідування та традиційно розглядаються в контексті тактики окремих слідчих (розшукових) дій, процедури доказування та використання засобів криміналістичної техніки. Тому не цілком зрозуміло, яке саме концептуальне

значення має винесення цього питання в окремий підрозділ.

6. Дискусійним видається включення до структури методики розслідування колабораційних кримінальних правопорушень підрозділу «Виявлення ознак кримінальних правопорушень, пов'язаних із колабораційною діяльністю». Насамперед потребує уточнення, яке саме криміналістичне навантаження вкладає автор у поняття «виявлення ознак кримінального правопорушення». Адже виявлення кримінального правопорушення як діяльність, спрямована на встановлення фактів та інформації, що можуть свідчити про його вчинення, безпосередньо пов'язане із функціонуванням органів, уповноважених на виявлення та припинення кримінальних правопорушень, а також із оперативно-розшуковою та кримінальною процесуальною діяльністю.

Для криміналістичної методики більш характерним є визначення закономірностей організації та здійснення розслідування вже виявленого кримінального правопорушення, формування типових слідчих ситуацій, версій, алгоритмів розслідування, рекомендацій щодо проведення процесуальних дій, використання спеціальних знань і криміналістичних засобів. Тому не цілком зрозуміло, чи розглядає автор «виявлення ознак» як самостійний елемент методики розслідування, чи фактично виходить за межі предмета криміналістичної методики, включаючи до неї питання, що належать до іншої функціональної сфери діяльності.

Ба більше, якщо автор вважає виявлення ознак колабораційної діяльності специфічним етапом саме криміналістичного забезпечення розслідування, доцільним було б чітко визначити його криміналістичний зміст, суб'єктів, характер інформації, яка підлягає виявленню, та співвідношення з початком кримінального провадження. Без такого розмежування зазначений підрозділ виглядає недостатньо обґрунтованим саме в структурі криміналістичної методики.

Викладені зауваження мають дискусійний характер і суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації, а лише окреслюють перспективні напрями подальших наукових розвідок у цій сфері.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

Дисертаційне дослідження Перепелиці Сергія Івановича «Проблеми теорії та практики розслідування злочинів, пов'язаних із колабораційною діяльністю» є завершеною кваліфікаційною науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, котрі сукупно вирішують конкретну наукову проблему – формування теоретичних і практичних основ.

Дисертація відповідає науковій спеціальності 12.00.09 та вимогам Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 р. № 1197 (із подальшими змінами), а її автор – Перепелиця Сергій Іванович – заслуговує на присудження наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент:

Президент Національної академії правових наук України, дійсний член (академік) НАПрН України, професор кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, заслужений працівник освіти України, доктор юридичних наук, професор

Володимир ЖУРАВЕЛЬ

Підпис: В. Журавель засвідчую:

Прізвище

Начальник ВК Діна Дерев'янка